Oponentský posudek na bakalářskou práci Pavlíny Kolářové
Vznik a původ mariánského zobrazení typu Regina v českém prostředí
Vedoucí práce: Jan Klípa, PhD

Autorka práce stála před velmi nesnadným úkolem, k jehož vyplnění musela pročíst velké množství často nekompatibilních názorů dosavadního badání, které však poměrně jasně shrnula a zejména k nim vyslovila velmi věcné a racionálně kritické postoje. Přesto, že jde teprve o bakalářskou práci, osvědčila její autorka schopnost nadhledu a nestrannosti, s nimiž odkryla určité dobové podmíněnosti některých názorů, především nacionálně zabarvených.

Nutno podotknout, že v našem oboru se dosud někdy objevovalo dobově podmíněné hodnocení, které, kromě nevhodných nacionálních hledisek, nebralo v úvahu ani odlišný pohled středověkého universalismu na každý jednotlivý fenomén skutečnosti a některé aspekty interpretovalo z pohledu 19. - 20. století. Tak např. často nebyl dostatečně reflektován rozdíl v pojetí zbožnosti západokřesťanské a východokřesťanské oblasti, resp. latinské a řecké ortodoxní církve. K byzantské kultuře se také přistupovalo jen sítem ruské transformace, která je od Byzance dosti odlišná. To vidíme např. na běžně užívaném ruském názvu typu byzantských ikon jako „Umilenie“, který stírá rozdíl mezi řeckým „Eleusa“(milostná, milosrdná, slitovná, vztah k divákovi) a nověji vytvořeným „Glykofilousa“(sladce, líbezně milující, vztah k synu Spasiteli) a vede tak k častým nedorozuměním. Obtížnost terminologické interpretace ale plyne také z toho, že nápisy, které jsou závaznou součástí ikony, jsou často odlišné od námi vytvořené kategorie „typu“, protože nevznikaly jako pomůcka kategorizace, ale spíše jako zvolání, modlitba.

(V této filologické souvislosti musím vytknout autorce jen malé konkrétní chybičky: znění řeckého titulu Matky Boží je Métér (Theou), nikoliv Mater. Název významného místa řecké kultury, které se dnes se nachází na hranicích mezi Makedonií, Řeckem a Albánií, kde byla universita už v prvním tisíciletí a kde je m.j. chována ona krásná ikona Matky Boží typu Peribleptos, je Ochrid, nikoliv Orchida. Považuji to za překlepy).

Jistá nedorozumění vyskytující se v literatuře, které znejistily i autorku této bakalářské práce, se týkají rajhradského Breviáře probošta Vítka: jen někteří badatelé se totiž zabývají původním velmi zajímavým iluminovaným rukopisem, který vznikl před r. 1343, a který badatele často nezajímá a soustředí se pouze na ony tři velmi kvalitní a zajímavé dodatečně vlepené obrazy Matky boží pokorné, sv. Kryštofa a Vintíře, které pocházejí až z počátku let šedesátých a s původním rukopisem vůbec nesouvisejí – odtud pak plyne jejich různé datování.

Výše uvedené připomínky, a mohlo by jich být mnohem více, se týkají většinou citovaných prací předešlých badatelů, takže jejich posuzování zde není mým úkolem. Mladou badatelku nutno naopak pochválit za její uměřeně kritický postoj k oněm předchůdcům. Závěrečné kapitolky její práce, kde podává i vlastní názory, jsou velmi zdrženlivé a vykazují nestranný nadhled. Pozitivně hodnotím zejména její rozvolnění vztahu tří roudnických desek: ikony, kterou známe jen z kopie z r. 1396, madony zv. Roudnicko-krakovská a nádherné Madony roudnické připisované Mistru třeboňského oltáře. Jejich vzájemný vztah je totiž zřejmě jiný, než aby navzájem formálně kopírovaly jednotlivé prvky. Spíše je lze považovat za reflexi, možná vědomou, různých odlišných aspektů mariánské zbožnosti. Z téže posice je zajímavá úvaha autorky o eventuálním společném donátorovi madony Roudnické a Svatovítské, jeho ztotožnění s Janem z Jenštejna zůstává zatím hypotetické.

Práce Pavlíny Kolářové je nejen obsahově obohacující, ale je velmi dobře stylizovaná a napsaná čtivě a pěknou češtinou. Doporučuji ji k obhajobě a hodnotím jako výbornou.

29. 5. 2020

Hana J. Hlaváčková